

ning om denne vejs og dens omgivers skæbne gennem århundrederne, men den må også betragtes som en udfordring til de myndigheder, i hvis hænder Strandvejens skæbne er lagt.

Steffen Linvald

Lærde fodspor

OLAF OLSEN: I JACOB MADSENS FODSPOR. *Biskop C. T. Engelstofts fynske kirkebeskrivelser. (C. C. Rafn-forelæsning nr. 2). Odense Universitetsforlag 1970. 60 s. Ill. 40,25 kr.*

I 1853 tryktes Mester Jacob Madsens Visitatsbog med dens enestående beskrivelser af de fynske kirkers tilstand omkring år 1600. Bogen gjorde et stærkt indtryk på den nyudnævnte Odense-bisp og lærde kirkehistoriker, Christian Thorning Engelstoft, og samme år – 1853 – begyndte han på *sin* visitatsbog: Kirkerne i Fyens Stift, og han gav den undertitlen: Tillæg til Jacob Madsens Visitatsbog. Formålet var at ajourføre forgængerens optegnelser om kirkerne og deres inventar.

Dette værk drager professor, dr. phil. Olaf Olsen nu frem – ikke for at udgive det (han mener at 90 % af skriftets indhold er oplysninger som kan hentes i bedre kilder) – men for at vise at manuskriptet giver et udmærket billede af Engelstoft. og at det, trods alt, er et vigtigt kildekrift til den fynske kirkehistorie. Men i tilgift belyser den meget velskrevne bog også udforskningen af kirkernes historie for 100 år siden.

Engelstofts optegnelser fylder 189 beskrevne sider og er blevet til på bispens visitatsrejser i årene 1853 til ca. 1885. Mere end 90 % af stiftets kirker er beskrevet heri, dog er Odense bys kirker helt udeladt, og der er gennemsnitligt skrevet knap 1 side om hver kirke. Bispens har antagelig gjort notater på stedet og har så siden udformet den egentlige beskrivelse. Det har givet anledning til ret alvorlige huskefejl, men Engelstoft har haft manuskriptet med ved senere visitatser på stedet, og han har da ofte lavet tilføjelser og rettelser. I begyndelsen var indførslerne rent beskrivende, men meget hurtigt prøver Engelstoft at forklare kirkernes bygningshistorie. Teksten ledsagede han med små tegninger, som mildt sagt er meget primitive.

Studiet af landsbykirkernes arkitekturhistorie var dårligt nok begyndt i 1853, og Olaf Olsen viser hvordan Engelstoft på egen hånd udviklede sine evner til at iagttage murværket og forstå det indbyrdes forhold mellem kirkernes forskellige bygningsdele. Citater fra manuskriptet illustrerer Engelstofts opfattelse af en række arkitekturhistoriske problemer, for eksempel dateringsspørgsmål, og tegner et morsomt billede af hans (og måske tidens) viden og smag på mange områder. Skønt Engelstoft havde undervist i kirkehistorie ved universitetet var hans viden om middelalderkirkens billedverden forbløffende ringe, og navnlig var han helt ukendt med helgenskikkelserne. Et sted mener han således at en fremstilling af Skt. Catharina forestiller apostlen Paulus.

Engelstoft kunne lide de fleste af sine kirker og deres inventar. Bedst syntes han om gotikken, men også senere stilarter kunne glæde ham, selv rococoen. Velviljen omfattede også tidens meget radikale restaureringer; om Søby kirke hedder det: »Alt elegant. Murene belagt med Cæment«! Han kunne dog også give ondt af sig. Heldigvis – skriver Olaf Olsen – for da udtrykker man sig mere opfindsomt og med større temperament. Blandt de ting bispen ikke yndede var ungrenaissancens udskæringer (snirkler, snurrepiberie) og navnlig den umiddelbart foregående generations kunst: empirens frembringelser.

Siden Engelstofts dage er der sket adskillige ændringer i de fynske kirker, og manuskriptet vil altid være værdifuldt gennem det billede det giver af kirkerne udseende og tilstand i midten af 1800-tallet. Olaf Olsen nævner en række eksempler herpå, blandt andet de »chinesiske Lysthuse« ved siden af alteret i Højby (de er siden forsvundet) og de døbefonte der endnu på Engelstofts tid var bemalede.

Foruden kirkebeskrivelserne kan man rundt om finde optegnelser om lokale særpræg i kirkelig skik og brug, enkelte folkesagn er også kommet med, men sognenes topografi berøres sjældent. Undtagelsen er beskrivelserne af Drejø, Avernakø og Lyø, hvor der er optegnet en del om natur, landbrug og øernes beboere.

Den smukt trykte bog prydes af mange illustrationer: gengivelser af Engelstofts manuskript og af hans skitser, senere tegninger og Olaf Olsens egne fotografier af kirker og inventar som er omtalt i teksten. Margenen er benyttet, dels til mindre illustrationer og dels til noter. Det er praktisk og giver bogen et livfuldt udseende der svarer godt til dens indre kvaliteter. Registret er utraditionelt: et kort over Fyn med angivelse af navnene på de omtalte kirker og side-tallene hvor de er nævnt. Det er en morsom idé, men da der er tale om godt 200 kirker, og da ikke alle er lige hjemmevante i Fyns topografi, havde det været rart med tillige et alfabetisk register over kirkerne. Bogen er hurtigt læst – den er både morsom og spændende – men den rummer meget.

Knud Prange

Jubilæumsbog om håndværkerlav

FINN GRANDT-NIELSEN: LAV OG LAVSTING I ODENSE. *Udgivet i anledning af Odense tekniske skoles 125-års jubilæum den 19. nov. 1969. Bogtrykkerarbejdet udført som elevarbejde i bogtrykskolen. 80 s. 8 farvefot. af Wermund Bendtsen, 11 sort/hvide fot. fra Unigrafia og 51 tegninger af Per Ravn. Indb. 22,50 kr.*

Ved sit 125-års jubilæum i november 1969 har Odense tekniske skole udsendt en smuk bog om de odenseanske håndværkerlav og de lavsgenstande, de har ejet gennem tiden. Bogen er lavet af elever i bogtrykskolen, den er vel gennemarbejdet, og intentionen om at vise, hvad skolen kvalitetsmæssigt kan præstere må siges at være nået.